

v. *blóto*); lett. *balgas* – t. b. lett. *balgans* (*bālgans*) (p. 37 s. v. *bložki*), plg. ir lie (trm.) *bālganas* „weißlich, bleich“; *bukti* (*buknū*) – t. b. *būkti* (*bunkū*) (p. 38 s. v. *bluki*); *babaūžē* – t. b. *babaūžē* (p. 46 s. v. *boba*). Pasitaiko ir kitoniškų korektūros klaidų: apverstos ir atbula tvarka surinktos antraštinio žodžio *apoštol* pirmosios trys raidės (p. 5); Dissimilation aus *badoriš* – t. b. ... *baboriš* (p. 12, straipsnio *badoriš* paskutinė eilutė); *ak* aus urspr. *ako* „wie^e ns. – t. b. ... wie ns. (p. 4, str. *ako* priešpask. eil.); IEW 128 – t. b. IEW 118 (p. 30, str. *bič* priešpask. eil.) ir pan.

Dar keletas žodžių dėl etimologijos literatūros. Bibliografijos išsamumo, kaip sakytą, žodyno straipsniuose nesiekama, todėl daž-

niau (sutrumpintai) cituojamos literatūros sąrašas (p. IX–XVIII), į kuri įtraukti ir šiaip paprastieji kitų kalbų (ne sorbų) šaltiniai, yra palyginti ne iš pačių didžiųjų, randamų etimologijos žodynuose. Tai, žinoma, dar ne trūkumas. Kiek prasčiau, pavyzdžiui, kai iš graikų kalbos etimologijos žodynų randame vien Buazako darbą, dabar jau gerokai pasenusį. Iš baltistinių darbų tenkinamasi Frenkelio žodynu ir dar Otremskio gramatika. Dėl latvių ir prūsų kalbų mažų mažiausiai būtini Endzelyno darbai. Kiekviename rimtame slavų etimologijos žodyne tarp dažniausiai cituojamų baltistų turėtų būti ir didysis mūsų etimologas Kazimieras Būga.

V. Urbutis

A. Piročkinas. *Prie bendrinės kalbos ištakų*. V., 1977, 228 p.; J. Jablonskis – *bendrinės kalbos puoselėtojas*. V., 1978, 278 p.

Šiodvi neseniai išėjusios Arnoldo Piročkinio knygos – tai žymaus mūsų kalbininko, lietuvių kalbotyros klasiko Jono Jablonskio (1860–1930) vientisa monografija. Pirmojoje duodama šio kalbininko gyvenimo ir darbų charakteristika 1860–1904 m., o antrojoje – 1904–1930 m. laikotarpiu*.

Kiekvieną šių knygų sudaro dvi pagrindinės dalys: pirmojoje knygoje jos pavadintos „Kelio pradžia“ ir „Carizmo varžtuose“, o antrojoje – „Tarp dviejų revoliucijų“ ir „Lietuvių kalbos sąžinė“ (Vydūnas). Be to, kiekvienos knygos pradžioje pridėtos trumpos autoriaus pratarmės, o gale – sutrumpinimų sąrašėliai ir tikrinių vardų rodyklės.

Iš pirmojoje knygoje įdėtos pratarmės matyti, kad monografijos autorius užsibrėžė tikslą pateikti kiek galima išsamesnę Jablonskio biografiją ir „platų, detalų jo darbų įvertinimą“ (I, 5). Iš šios pratarmės galima suvokti ir monografijos pobūdį: tai istorinė-lingvistinė studija, paremta autentiškais šaltiniais ir kritiškai įvairių nuomonių analize.

A. Piročkinio monografija yra jo daugelį metų trukusių tyrinėjimų vaisius. Į Jablonskio palikimo nagrinėjimą autorius įsitraukė dar būdamas Vilniaus universiteto studentas, o paskui vis labiau ir labiau gilinosi į šios didžios asmenybės gyvenimą ir įvairiapusę mokslinę, pedagoginę bei visuomeninę veiklą. 1970 m. pasirodė jo straipsnis apie Jablonskio kalbos norminimo

pagrindus ir principus¹, platoka apybraiža apie Jablonskio leksinius taisyms (96 p.)², be to, lituanistams studentams skirta metodinė priemonė – „J. Jablonskio seminaras“ (125 p.). 1971 m. jis paskelbė su L. Vaineikio byla susijusius Jablonskio pasiaiškinimus Revelio (Talino) gimnazijos direktoriui³, straipsnius apie vardininką su bendratimi Jablonskio raštuose⁴ ir apie Jablonskio santykius su bažnyčia ir religija⁵. Vėlesniais metais jis išspausdino straipsnius apie Jablonskio pažiūras į kalbos stilius⁶, apie Jablonskį – dialektologą (drauge su A. Girdeniu)⁷ ir apybraižą apie Jablonskio gramatinius taisyms (120 p.)⁸. Pagaliau visi šios rū-

¹ A. Piročkinas. J. Jablonskio kalbos norminimo pagrindai ir principai. – Kalbos kultūros teorija ir praktika (Lietuvių kalbos sekcijos sąs.), 1970, p. 5–11.

² A. Piročkinas. Jono Jablonskio leksiniai taisyms. K., 1970.

³ A. Piročkinas. J. Jablonskio bylos medžiaga. – Kalbotyra, 1971, t. 23(1), p. 113–125.

⁴ A. Piročkinas. J. Jablonskis apie vardininką su bendratimi. – Kalbotyra, 1971, t. 22(1), p. 61–69.

⁵ A. Piročkinas. J. Jablonskio santykiai su bažnyčia ir religija. – Problemos, 1971, Nr. 1(7), p. 45–53.

⁶ A. Piročkinas. Jablonskis ir kalbos stiliai. – Mūsų kalba, 1975, Nr. 6, p. 4–11.

⁷ A. Girdenis, A. Piročkinas. Jonas Jablonskis – dialektologas. – Kalbotyra, 1977, t. 28(2), p. 29–39.

⁸ A. Piročkinas. Jono Jablonskio gramatiniai taisyms. K., 1976.

* Pirmoji knyga čia sąlygiškai žymima romėniškuoju skaitmeniu I, o antroji – II.

šies A. Piročkino tyrinėjimai buvo apibendrinti ir susintetinti čia recenzuojamoje monografijoje.

Monografija yra vertinga daugeliu atžvilgių. Visų pirma joje apstu archyvinės medžiagos, liečiančios tiek Jablonskio gyvenimą ir veiklą, tiek jo gyvenamąją epochą. Maskvos, Leningrado, Tartu, Gardino, Vilniaus archyvuose ir bibliotekose autorius surado nemažai naujų šaltinių, padėjusių atskleisti ne vieną ligi tol nežinomą Jablonskio biografijos faktą, patikslinti ankstesniųjų tyrinėtojų teiginius bei išvadas. Pavyzdžiui, ligi monografijos pirmosios knygos pasirodymo nedaug kas tebuvo žinoma apie Jablonskio studijas Maskvos universitete. Tuo tarpu dabar iš šioje knygoje pateiktų ir apibendrintų archyvinių duomenų, autoriaus surastų Maskvos centriname archyve, galima susidaryti išsamų vaizdą ir apie jo mokymąsi, ir apie jo visuomeninę veiklą universitetinių studijų metais (I, 31–52). Arba vėl: anksčiau kai kurių Jablonskio biografų buvo tvirtinama, kad 1914 m., prasidėjus karui, kalbininkas drauge su visa Gardino gimnazija evakuavėsis į Veližą⁹. Šitokie duomenys pateko ir į „Mažąją lietuviškąją tarybinę enciklopediją“. Tačiau monografijos autorius, išstudijavęs Gardino istorijos archyve išlikusius Vilniaus mokslo apygardos vadovybės raštus, įtikinamai išaiškino, kad Jablonskis į Veližą ne evakuavėsis dėl artėjančių karo veiksmų, bet buvęs tos vadovybės perkeltas (veikiausiai dėl nesutarimų su Gardino gimnazijos direktoriumi) (II, 60).

Be archyvinių šaltinių, A. Piročkinas plačiai panaudojo savo monografijoje taip pat spausdintus ir nespausdintus (tarp jų ir savo paties užrašytus) Jablonskio amžininkų ir giminaičių atsiminimus, be to, gausingą, su šio kalbininko gyvenamąją epochą ir darbais susijusią mokslinę ir publicistinę literatūrą. Visa tai leido ne tik patikslinti atskiras Jablonskio biografijos detales, bet ir nutapyti ryškų jo asmenybės portretą, atkurti įvairiapusės veiklos plėtotę.

Nors naujų archyvinių šaltinių ir gausingos memuarinės bei kitokios literatūros panaudojimas monografijoje jau pats savaime yra reikšmingas dalykas, tačiau ne vien jis nulemia mokslinę ir pažintinę jos vertę. Svarbiausia, mūsų nuomone, tai, kad monografijos autorius nepasimetė istorinių, biografinių ir kalbinių faktų gausybėje, bet sugebėjo juos moksliskai apibendrinti, susintetinti ir ne vienu atveju novatoriškai interpretuoti. Tiesa, iš pirmo žvilgsnio (pvz., paskaičius skyrių ir skyrelių pavadinimus) gali rodytis, kad monografija yra mokslo po-

puliarizacinio pobūdžio ir kad joje, panašiai kaip ir paties Jablonskio palikime, „grynosios kalbotyros“, „grynojo mokslo“ nėra. Tačiau toks išpūdis būtų paviršutiniškas, susidarytas arba nuodugniau nesusipažinus su pačia monografija, arba laikantis pažiūros, kad kalbos istorijos problemų nagrinėjimas nieko bendra neturįs su kalbos mokslo teorija.

Kalbant apie monografijos novatoriškumą, reikia dar pažymėti, kad joje autorius pirmasis iškėlė aikštėn Jablonskio rusiškąją publicistiką (I, 40–48), pirmasis patyrinėjo jo lietuviškų raštų redagavimą (I, 122–129), pirmasis plačiau apibūdino jo santykius su latvių kalbininkais bei kultūros veikėjais (I, 63, 76–77, 96–98), pirmasis detaliai aprašė jo terminologinę veiklą (II, 136–138, 175–182), jo polemiką su kai kuriais lietuvių rašytojais ir kalbininkais (II, 182–207), pagaliau pirmasis visapusiškiau už savo pirmtakus tiek istoriškai, tiek lingvistiškai išanalizavo ir mūsų dienų kalbos mokslo požiūriu įvertino jo svarbiausius lituanistinius darbus (I, 93–122, 135–175; II, 77–110, 129–141, 207–245). Novatoriškos faktų interpretacijos pavyzdžiais gali eiti jablonskinės „kalbos dvasios“ sąvokos aiškiniimas (autorius čia įžvelgia „tam tikrą kalbos sistemos suvokimą“ (I, 100–101), jablonskinio veiksmožodžių veiksmo ir rūšies kategorijų traktavimo vertinimas (autorius tą traktavimą laiko geresniu, negu akademinėje „Lietuvių kalbos gramatikoje“ II, 226) ir kt.

Tačiau, novatoriškai interpretuodamas įvairius Jablonskio gyvenimo ir veiklos faktus, A. Piročkinas yra gana atsargus: tais atvejais, kai koks nors dalykas autoriui nepakankamai aiškus, jis neskuba daryti griežtesnių išvadų, tenkinasi tiktai problemos iškėlimu, neretai nubrėždamas dar ir jos sprendimo kryptį (žr. I, 26, 59–60, 70, 129..., II, 64, 72, 207, 231, 235, 267 ir kt.). Toks problemų iškėlimas taip pat yra teigiamas monografijos bruožas, ne tik rodantis jos autoriaus išvalgumą, bet ir skatinantis tolesnius tyrinėjimus.

Metodiniu atžvilgiu A. Piročkino monografija vertinga tuo, kad joje laikomasi chronologinio nuoseklumo ir Jablonskio biografijos faktai organiškai siejami su jo moksliniais darbais, su jo epochos visuomenės gyvenimu. Įvykių bei faktų aprašymo chronologinis nuoseklumas nesuskaido Jablonskio gyvenimo ir veiklos vientiso vaizdo, o organiška šio kalbininko biografijos sąsaja su jo moksliniais darbais ir XIX a. pabaigos–XX a. pirmųjų dešimtmečių socialiniais procesais padeda skaitytojui geriau suprasti ir įvertinti jo asmenybės ir palikimo reikšmingumą. Galima netgi stebėtis, kaip monografijos autorius, nebūdamas istorikas,

⁹ A. Merkelis. Jonas Jablonskis. – Kalba, 1930, t. 1 (2 sąs.), p. 32.

sugebėjo aprėpti ir vykusiai išnarplioti daugelį tos sudėtingos epochos socialinių ir kultūrinių reiškinių.

Neturėdami rimtesnių priekaištų nei monografijoje pateiktam Jablonskio gyvenimo aprašymui, nei jo darbų analizei bei vertinimui, iškelsime aikštėn čia tiktai kai kuriuos probleminius terminologijos klausimus ar šiaip ginčijamus dalykus.

Dėl *bendrinės kalbos* termino vartojimo monografijoje nėra reikalo plačiau kalbėti: autorius (tai matyti iš abiejų monografijos knygų pavadinimų ir iš jo straipsnio, paskelbto „Kalbos kultūroje“)¹⁰, tvirtai įsitikinęs šio termino vartosenos tikslingumu. Tačiau, kaip teisingai yra pastebėjęs S. Keinys A. Piročkinio monografijos pirmosios knygos recenzijoje¹¹, autorius, vartodamas šį terminą, nėra nuoseklus: jo vietoje iš rusų kalbos verstose citatose randamas ir *literatūrinės kalbos* terminas (I, 94–95, 118), be to, pastarasis kartais pavartojamas kaip sinonimas ir atpasakojant kitų autorių mintis (II, 194). Taigi derėtų mūsų kalbininkams vienašyk kaip reikiant aptarti šiuos terminus ir nei patiems nesipainioti, nei kitų nepainioti (tokia painiava ypač žalinga mokyklai).

Kitas probleminis dalykas – tai ankstesnis dabartinės Kaliningrado srities pavadinimas. Monografijoje tas senovės prūsų ir lietuvių gyventasis kraštas vadinamas net trejopai: *Rytprūsiai* (I, 21), *Prūsija* (I, 117) ir *Prūsų Lietuva* (II, 237). Šiaip raštuose kartais pasitaiko dar ir ketvirtas pavadinimas – *Mažoji Lietuva*. Visi šie pavadinimai turi savo istoriją, bet iš jų reikėtų pasirinkti vieną kurį tinkamiausią.

Bene seniausias ir ligi paskutiniųjų laikų liaudies šnekamojoje kalboje ir raštuose plačiausiai vartotas to krašto pavadinimas yra *Prūsai*¹². Tačiau šis pavadinimas dėl savo nevienareikšmiškumo (juo buvo vadinami ir tikrieji prūsai, ir vokiečiai), taip pat dėl to, kad vartotas ir tautovardžiu, ir vietovardžiu, yra nepatogus. Dar yra seni pavadinimai *Prūsa* (= *Prūsà*?) ir *Prūsija*: pirmasis užfiksuotas 1673 m. Sapūno-Šulco gramatikoje („*Prusas* / Borussus, a *Prussa* / Borussia“ 19, *Prusa* / Prusia“ 25), o antrasis – D. Keino 1653 m. gramatikoje („*Prusas* Borussus, à *Prusia* Borussia“ 65). Iš šių dvie-

¹⁰ A. Piročkinas. Literatūrinės kalbos terminas ir jo analogai. – Kalbos kultūra, 1970, sąs. 19, p. 25–32.

¹¹ S. Keinys. Žvalgant kalbos ištakas. – Literatūra ir menas, 1978.I.7.

¹² Plg. V. Mažiulis. Prūsų kalbos paminklai. V., 1966, p. 15.

jų pavadinimų vėlesniuose raštuose dažniau pasitaiko *Prūsija* (*Prūsa*, be minėtų atvejų, pastebėtas tik F. Šusterio rašytoje 1701 m. S. Bitnerio „Naujo testamento“ prakalboje: „Karaliskoje *Prussoje*“)¹³. Šiedu pavadinimai taip pat nėra tinkami specialiajam reikalui: *Prūsa* jau virtęs archaizmu, o *Prūsija* nuo XVIII a. pradžios buvo vadinama ne tik senovės prūsų gyvenamoji teritorija, bet ir šiaurės bei vakarų Vokietijos žemės¹⁴. Jau D. Kleino „Maldų knygelė“ (1666) tituliniam puslapyje randamas ir *Prūsų Lietuvos* pavadinimas („Prusu Lietwoj' išdūtos“). Šis pavadinimas būtų neblogas, bet tam tikruose kontekstuose irgi netinkamas (pvz., jis odioziškai skambėtų pasakymuose: *Prūsų Lietuvos kunigaikštis Albrechtas*, *Prūsų Lietuvos karalius Pričkus* ir pan.). Tą pat galima pasakyti ir apie pavadinimą *Mažoji Lietuva*, kuris panašiuose kontekstuose būtų nemažiau odioziškas už *Prūsų Lietuvą*.

Lietuvių literatūros istorikų darbuose (akademineje „Lietuvių literatūros istorijoje“ ir kituose) paprastai vartojamas *Rytų Prūsijos* pavadinimas. Šis pavadinimas, mums rodosi, yra geresnis už anksčiau minėtuosius, nes nesukelia dviprasmybių, todėl teiktinesnis bendrajai vartosenai kaip tam tikras istorinis-geografinis terminas. Jis tinkamesnis ir kalbos atžvilgiu: nėra toks vergiškas vertinys kaip *Rytprūsiai* (< vok. Ostpreußen).

Keletą žodžių norėtusi pasakyti ir dėl „purizmo“ sąvokos supratimo. Monografijos autorius purizmą laiko neigiamu reiškiniu ir guodžiasi tuo, kad „Jablonskis nenukrypo į purizmą“ (I, 102). Tačiau purizmas (< lot. *pūrus*, „grynas“), t.y. „kalbos gryninimas“, pats savime nėra nei teigiamas, nei neigiamas dalykas. Vienais istoriniais periodais jis gali būti teigiamas ir net pažangus reiškinys, o kitais – ne. Be to, saikingas, ne kraštutinis purizmas (t. y. nenukreiptas prieš bet kokių svetimos kilmės elementų šalinimą) paprastai visais laikais yra toleruojamas.

Monografijoje, kalbant apie rašybos dalykus (I, 149–152), kartais senoviškai *kilminiū* rašybos principu (resp. pagrindu) vadinamas toks principas, kurį tikslumo dėlei derėtų vadinti *morfologiniu* (pvz. žodžiuose *atvežti*, *išgirsti*... priešdėlių *t*, *š* rašymas paremtas ne tų priešdėlių ar juos sudarančių fonemų kilme, bet vienodu tos pačios morfemos – šiuo atveju priešdėlio – rašymu).

¹³ Ten pat.

¹⁴ Советская историческая энциклопедия. М., 1968, т. 2, с. 678.

Nors monografijoje daug kur labai gražiai analizuojami ir teisingai interpretuojami Jablonskio kalbiniai taisymai, tačiau dėl vienos kitos interpretacijos galima ir suabejoti. Pavyzdžiui, žodžiai *prekėjas*, *prašalietis* autoriaus laikomi XIX a. pabaigos publicistų susidarytais naujadarais (I, 109), bet pirmasis žinomas jau iš S. Daukanto ir M. Valančiaus raštų, o antrasis – net iš M. Daukšos postilės.

Prie Jablonskio „nukaltų ar iš tarmių paimtų ir įdiegtų bendrinėje kalboje“ žodžių autoriaus priskiriami *rašytojas* ir *virtuvė* (I, 110), bet abu šie žodžiai gana plačiai literatūrinėje kalboje buvo vartojami jau ir anksčiau (*rašytojas* veikiausiai M. Daukšos susidarytas – užfiksuotas kelis kartus jo postilėje „pisarz“ reikšme, o *virtuvė* – K. Sirvydo naujadaras).

Negalima sutikti ir su autoriaus tvirtinimu, kad Jablonskio reikalavimas skirti įvardžių *koks* ir *kuris* reikšmės esąs „kiek dirbtinis ir kalbos duomenimis vargu ar pateisinamas“ (I, 168). Tiek liaudies šnekamojoje, tiek ypač literatūrinėje kalboje šių įvardžių reikšmės aiškiai yra skiriamos¹⁵, ir todėl teisinti jų suplakimą nieku būdu nederėtų (tokie pasakymai, kaip „*Kurių* klausimų jūs turite?“ arba „*Kokiais* metais jūs esate gimęs?“; jeigu pastaruoju atveju neturima galvoje metų kokybė, lietuviui, turinčiam bent šokią tokį gimtosios kalbos jausmą, tiesiog rėžte rėžia ausi).

Nesu linkęs taip pat pritarti Jablonskio ir Piročkino nuomonei, kad santykinis įvardis *kas* (*ką*) tokiuose prijungiamuosiuose sakiniuose, kaip *Palaiminta ranka, ką kirvį išrado*, esąs „gautas tiesiog iš rusų ir lenkų kalbos“ (II, 89). Man rodosi, kad šitoks pažyminio šalutinių dėmenų jungimo būdas yra neskolintinis ir senas. Jis randamas jau pirmuosiuose lietuvių rašto paminkluose, plg. M. Mažvydo katekizmo: *Sunus ką skiel thewamus sawa* 35¹⁷⁻¹⁸, J. Bretkūno biblijos: *Ir wissas Pulkas kas Wartūsu buwa su Wiriauseis, biloia* Rut 5, 11, K. Sirvydo pamokslų: *ipačiey kad tikisi iog iz io sudraudimo lausis pikto, ku buwo pradeis darit* II 53¹³⁻¹⁶ ir kt. Ypač reikšmingas šiuo atžvilgiu pastarasis K. Sirvydo sakiny, kuris išverstas į lenkų kalbą ne su *co*, bet su *który*: *Osobliwie, gdy rozumie, że zá nápomnieniem iego, przestanie zlego, ktore poczał czynić*. Gana plačiai vartojamas įvardis *kas* (*ką*) pažyminio šalutiniams dėmenims jungti ir tarmėse¹⁶. Taigi daugiau yra pagrindo manyti, kad tai galėjusi būti baltų ir

slavų kalbų bendrybė, bet tai reikia dar specialiai patyrinti.

Žinoma, jau visai kitas klausimas, ar toks pažyminio šalutinių dėmenų jungimo būdas teiktinas literatūrinės kalbos normai. Šios kalbos vartosenoje mūsų amžiuje (ne be Jablonskio įtakos) labiau išsigalėjo kalbamojo tipo šalutinių dėmenų jungimo būdas su įvardžiu *kuris* ir prieviksiu *kur*. Todėl dabar tokio tipo šalutiniai dėmenys su *kas* (*ką*) turi jau archainį bei tarminį atspalvį ir nelaikytini norminiais.

Prieštaringas ir netikslus mums rodosi taip pat monografijos autoriaus tvirtinimas, kad „Jablonskio sintaksiniai taisymai Mintaujos laikotarpiu nebuvo intensyvūs: jis tiesiog nepajėgė aprėpti visų sričių, ir tai dar kartą patvirtina, kad vis dėlto sintaksės norminimas tuo laiku nebuvo toks aktualus, kaip leksikos ir rašybos“ (I, 113). Kad Jablonskis tuo laikotarpiu (t. y. 1889–1896 m.) palyginti mažiau paskelbė sintaksės taisyimų, negu leksikos, ir kad jis negalėjo aprėpti iš karto visų sričių, – tiesa. Bet tai dar nereiškia, kad sintaksės norminimas tada nebuvo labai aktualus. Savo straipsnyje „Mūsų raštų kalba“ (1893) pats Jablonskis rašė, kad daugelis ano meto rašančiųjų, kaip rodąs nereikalingas ir netikęs naujų žodžių kalimas, esą nutautę, bet „Tasai nutautimas dar aiškiau pasirodo, jei, paėmęs vieną-kitą mūsų laikraščių straipsnį, imi tyrinėti jį iš pusės sintaksio. Čion gali matyti tankiausiai visų kalbų sintaksį, tik nerandi tos dvasios mūsų kalbos, apie kurią galima turėt išmanymas įsiskaičius į žmonių dainas, pasakas, mįsles“¹⁷. Panašios mintys buvo keliamos ir 1894 m. „Varpo“ Nr. 3 įžanginiame straipsnyje „Mokinkimės geriaus lietuviškai“, kur rašoma, kad „nemokėdami lietuviškai mislyti, mūsų rašytojai mislyja toj kalboj, kurioj yra išsilavinę, o tas svetimai sutaisytas mislis paskui tiktai išverčia į lietuviškus žodžius... Taigi tarp tokių sąlygų kalba daugelio mūsų rašytojų tampa nesvietiškai dalkoma. Sakiniai statomi pagal svetimų kalbų sintaksę, ir patys žodžiai kalami ant svetimų pavidalų“¹⁸. Taigi lietuvių literatūrinės kalbos sintaksės norminimas, ypač jos gryninimas, tada buvo ne mažiau aktualus kaip leksikos tvarkymas.

Čia iškelti kai kurie probleminiai bei ginčijami dalykai, žinoma, visai nemažina didelės mokslinės ir praktinės Piročkino monografijos vertės. Tai pirmoji tokia išsami istorinė-lingvistinė studija apie mūsų žymųjį kalbininką, palikusį neišdildomus pėdsakus ne tik lietuvių kalbotyros, bet ir lietuvių švietimo ir apskritai lietuvių kultūros istorijoje. Ši studija bus didelė

¹⁵ Žr. Lietuvių kalbos gramatika. V., 1965, t. 1, p. 689.

¹⁶ Žr. ten pat. V., 1976, t. 3, p. 829.

¹⁷ Jablonskio raštai. K., 1935, t. 4, p. 42.

¹⁸ Varpas, 1894, Nr. 3, p. 33.

parama kiekvienam, tyrinėjančiam sudėtingus XIX a. pabaigos—XX a. pirmųjų dešimtmečių lietuvių literatūrinės kalbos raidos ir lietuvių tautos istorijos procesus. Ji taip pat labai pravers mūsų respublikos aukštųjų mokyklų dėstytojams, skaitantiems lietuvių literatūrinės kalbos istorijos kursą, ir studentams lituanistams, to kurso klausytojams.

Monografijos gale autorius yra nurodęs keletą aktualių uždavinių, susijusių su tolimesniu Jablonskio palikimo nagrinėjimu: šio kalbininko bibliografijos ir biobibliografijos su-

darymas bei išleidimas, visų jį liečiančių archyvinių dokumentų paskelbimas, visapusiškas jo kalbos ištyrimas ir jo redaguotų darbų apibūdinimas. Visiškai pritardami autoriui dėl šių ateities uždavinių sprendimo aktualumo, mes savo ruožtu manytume, kad jau yra pribrendęs reikalas išleisti ir pilną mokslinį Jablonskio raštų leidimą, kuris padarytų prieinamą tyrinėtojams visą lietuvių kalbotyros klasiko palikimą.

J. Palionis